

Obrazloženje uz građanskopravnu uredbu za sprovedbu presude Vrhovnog suda [Hoge Raad] od 19. jula 2019. godine u predmetu Država protiv Udruženja Majke Srebrenice [Stichting Mothers of Srebrenica]

§ Građanskopravna uredba

Država je donijela ovu građanskopravnu uredbu s ciljem sprovedbe presude Vrhovnog suda [Hoge Raad] od 19. jula 2019. godine kojom je Vrhovni sud utvrdio da je Država građanskopravno odgovorna za 10% pretrpljene štete srodnika preminulih muškaraca izbjeglica koji su krajem poslijepodnevnih sati 13. jula 1995. godine još uvijek bili u bazi nizozemskog bataljona Dutchbat u Potočarima.

Država želi srođnicima ovom uredbom pružiti mogućnost da dobiju pristupačnu, vansudsku i – ukoliko poželjno - bez potrebe angažovanja advokata naknadu štete. Ova uredba je za srođnike alternativa za često dugotrajne, komplicirane i emotivno teške postupke potraživanja odštete. Uredba ima za cilj jednostavnu i brzu proceduru koja je istovremeno temeljita i pouzdana i koja uzima u obzir specifičnu situaciju u Bosni i Hercegovini. To međutim znači da se manje može voditi računa sa specifičnim, pojedinačnim situacijama koje se vežu za svaki zahtjev i da su granice povučene vezano za obim primjene.

Iz uredbe je srođnicima unaprijed jasno gdje mogu podnijeti zahtjev, šta mogu očekivati i šta moraju učiniti vjerovatnim da bi ispunili uslove za naknadu štete.

Država ostaje svjesna dubokih posljedica za srođnike žrtava užasnih događaja prilikom i nakon pada Srebrenice. Pad Srebrenice je i ostaje katastrofa za sve srođnike kojima njihovi najmiliji nedostaju.

§ Provedba uredbe

Država je odlukom od 02. jula 2020. godine osnovala eksternu i nezavisnu Komisiju koja će zahtjeve srodnika razmatrati i ocijeniti a kojom predsjedava gospođa mr. S.F.M. Wortmann. U tu svrhu, Komisija je dobila zadatak i mandat od Ministra odbrane i Ministra vanjskih poslova.

Komisija donosi sprovedbeni protokol kojim se dodatno određuje izvršenje njenih zadataka.

§ Obim primjene uredbe

- Za ugovor o nagodbi i naknadu odštete pod ovom uredbom dolazi u obzir srođnik koji je: bio u bračnoj vezi s žrtvom za vrijeme njegove smrti (vanbračna zajednica koja je za vrijeme smrti žrtve trajala najmanje tri godine ili od toga kraća vanbračna zajednica, ukoliko je u toj zajednici rođeno dijete, se izjednačava bračnoj zajednici)
 - bio maloljetno dijete žrtve;
 - bio punoljetno dijete žrtve i dio njegovog domaćinstva;
 - bio roditelj žrtve;
 - bio maloljetan brat ili sestra žrtve i dio njegovog domaćinstva.

Država unaprijed pretpostavlja da su gore navedene kategorije srodnika pretrpile štetu uslijed smrti muškog člana porodice koji je u poslijepodne 13. jula 1995. godine boravio u bazi nizozemskog bataljona Dutchbat u Potočarima.

Ukoliko u drugim slučajevima bude podnešen zahtjev, Komisija će postupiti u skladu sa datim okolnostima.

Kako bi se spriječile dugotrajne procedure uredba nije otvorena za nasljednike gorenavedenih srodnika. Iskustvo govori da naslijeđivanje potraživanja vodi do mnogobrojnih problema u

ocijenjivanju i dokazivanju, čime bi početne tačke ove uredbe – jednostavnost i brzina – bile izgubljene.

§ Iznosi štete

Nematerijalna šteta. Zakon o nematerijalnoj šteti, obrađen u članu 6:108 stav 3 Parničnog zakona, nije bio na snazi za vrijeme pada Srebrenice. Ipak, Država će, uzimajući u obzir nedavnu sudsku praksu, pristupiti naknadi nematerijalne štete.

Utvrđivanje iznosa štete. U svojoj presudi Vrhovni sud je odredio da je Država postupila protivpravno u vezi specifične grupe jer istoj nije uspjela pružiti zaštitu od patnje koju su nanijeli Bosanski Srbi. Vrhovni sud se nije izjasnio o iznosu (pojedinačne) štete. Uobičajeno je da se u situaciji poput ove pojedinačna odšteta procijeni u zasebnom zakonski određenom postupku za utvrđivanje štete. Ovo je dugotrajan, kompliciran i često emotivno težak postupak koji Država želi izbjeći nudeći građanskopravnu uredbu s unaprijed određenim (paušalnim) iznosima odštete.

Polazna tačka uredbe i iznosa odštete koji su uključeni u uredbi, je da je iznos odštete koji treba da se isplati na osnovu presude Vrhovnog suda 10% pretrpljene štete. Također je polazna tačka da se što više moguće ispoštuje stvarna šteta pretrpljena od strane srodnika. Tako iznosi koji su uključeni u uredbi za udovice (€ 15.000) i za ostale srodnike (€ 10.000), odgovaraju iznosu naknade štete od € 150.000 za udovice i € 100.000 za ostale srodnike. Komponenta nematerijalne štete je već uključena u ove iznose. Država smatra vjerovatnim (također s obzirom na ono što je Državi poznato iz prijašnjih zahtjeva za naknadu štete) da u većini slučajeva šteta srodnika neće biti veća od tih iznosa odštete. Uredba se temelji na fiksnim iznosima, tako da se, kako je gore objašnjeno, izbjegne utvrđivanje visine pojedinačnih predmeta odštete za svaki individualni slučaj.

Država je potpuno svjesna da se ujednačenom uredbom ne mogu obuhvatiti sve pojedinačne situacije. Međutim, prednosti takve ujednačene uredbe znatno nadmašuju taj nedostatak. Ujednačena uredba omogućava pristupačnu, vansudsku i (ukoliko poželjno) bez potrebe angažovanja advokata naknadu štete. Moguće je da postoje srodnici koji smatraju da su pretrpjeli štetu veću od € 100.000 ili € 150.000. Za ove srodnike ostaje otvorena mogućnost pokretanja pojedinačnog postupka za utvrđivanje štete pred sudom u Hagu [Den Haag], kako bi sud mogao procijeniti na koji iznos naknade štete pojedinačno imaju pravo. Prema uredbi nije moguće zatražiti veći iznos niti pregovarati o visini iznosa odštete. Također nije moguće tražiti dodatnu naknadu štete od suda nakon dodjele naknade štete prema uredbi, jer se naknada štete prema ugovoru o nagodbi isplaćuje uz konačno namirenje potraživanja, bez daljeg potraživanja po tom osnovu.

Razlika u visini iznosa između različitih srodnika. Uredba pravi razliku između naknade odštete koja će se platiti udovicama žrtvi s jedne i drugim srodnicima s druge strane, radi vjerovatnoće da su udovice pretrpjele veću štetu od ostalih srodnika koji ispunjavaju uslove. Na primjer, Država pretpostavlja da su djeca žrtve, od određene životne dobi, u načelu u stanju da sebi osiguraju životna sredstva i da ih roditelji više ne izdržavaju. I za roditelje žrtve, za njegovu maloljetnu braću i sestre i njegovu punoljetnu djecu koji su bili dio njegovog domaćinstva, se općenito može pretpostaviti da ne bi u potpunosti ovisili o finansijskoj podršci žrtve, s obzirom da je od svog primanja trebao da izdržava i sebe i eventualno vlastitu porodicu.

§ Uslovi korištenja uredbe

Maksimalno jedna naknade štete po osobi. Svaki srodnik može primiti jednu odštetu, bez obzira na srodstva ili broj veza sa žrtvama. Za ovu odredbu je životno izdržavanje uzeto kao polazište. Iz razloga što se izdržavanje uzima kao osnov za iznos naknade štete, razumno je broj naknada štete ograničiti na jedan po srodniku. Ukoliko primjenjivo, najveći iznos na koji srodnik ostvaruje pravo će biti isplaćen.

§ Rješavanje zahtjeva

Ukoliko je, prema mišljenju Komisije, srodnik učinio vjerovatnim da ispunjava uslove za dodjelu odštete prema uredbi, bit će joj/mu, u ime Države, ponuđen ugovor o nagodbi i, nakon potpisivanja od obe strane, isplaćen iznos od € 15.000 u slučaju da je podnositelj udovica žrtve, i € 10.000 u ostalim slučajevima. Ovaj iznos se smatra naknadom za svu štetu koju je srodnik pretrpio i isplaćuje se uz konačno namirenje svih mogućih potraživanja srodnika prema Državi, bez daljeg potraživanja po tom osnovu, uključujući bilo kakva potraživanja u vezi vansudskih troškova i troškova za podnošenje zahtjeva u okviru ove uredbe.

S obzirom na građanskopravnu prirodu uredbe, odluka Komisije kao i ugovor o nagodbi koji se nudi na osnovu zahtjeva, se ne mogu smatrati odlukom u upravnom pravnom smislu. Protiv te odluke ne postoji mogućnost prigovora niti žalbenog postupka.

Uredba ima za cilj da izbjegne emocionalno opterećavajuću proceduru naknade štete i povezne pravne složenosti. Bol koja je nastala za vrijeme i nakon pada enklave Srebrenice prodire duboko u živote svih uključenih. Zato je dobro zamislivo da neki od srodnika uredbu neće smatrati prikladnom za njihovu situaciju. Kako nijedna ujednačena uredba ne može da obuhvati sve slučajeve, niti će za sve uključene donijeti osjećaj pravde, ova uredba nikako nije zamišljena kako bi isključila mogućnost srođnicima da ipak preko sudije traže naknadu štete. Nepotrebno je reći da taj put ostaje uvijek otvoren za one koji ne žele ili ne mogu prema ovoj uredbi podnijeti zahtjev.